

РЕГИОНАЛНА РАСПРОСТРАНЕНОСТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО РИДСКО-ПЛАНИНСКИТЕ ПОДРАЧЈА

Проф. д-р Нако Ташков, Проф. д-р Никола В. Димитров, Доц. д-р Дејан Методијески¹

АПСТРАКТ

Во трудот ќе стане збор за руралниот туризам, односно неговата регионална разместеност гледано од аспект на планските статистички региони. Ќе бидат опфатени поважните рурални населби во ридско-планинските подрачја кои го практикуваат руралниот туризам, со своите специфичности – разлики и сличности. Учесството на локалното население, поврзаноста со општините и регионот, формите на здружување, давање на услуги, промоција и др. се составен дел од трудот, во кој ќе биде даден табеларен и картографски приказ од истражувањето.

Клучни зборови: рурален туризам, статистички региони, специфичности, население, Република Македонија

Abstract

This paper will focus on the rural tourism, and his regional distribution in statistical regions in our country. Important rural settlements in hilly and mountain areas that practice rural tourism will be covered, with its specifics - differences and similarities. The participation of local people, the relationship with the municipalities and the region, forms of association, service delivery, promotion and ect. are an integral part of the paper, which will be presented tabular and cartographic.

Key words: rural tourism, statistical regions, Republic of Macedonia

ВОВЕД

Во релјефот на Република Македонија преовладува ридско-планинскиот со вкупна површина од 19.853 км² и учество од 79,7%. (Маркоски, 1998)². Според тоа, нашата држава се вбројува во повисоките ридско – планински земји во Европа, со средна надморска височина од 832 метри. Овие природни услови се доволен повод за практикување на рурален туризам во ридско-планинските предели во Р.Македонија. Во прилог на ова, говорат и десетината рурални населби во неколку региони, кои неколку години практикуваат определени форми на рурален туризам, со учество на локалното население, делумна поврзаност со општините и скромната промоција.

1. ПРОСТОРНА РАЗМЕСТЕНОСТ НА РИДСКО-ПЛАНИНСКИОТ РЕЛЈЕФ

Територијата на Република Македонија е поделена на осум плански региони. Просторната разместеност на ридско-планинскиот релјеф гледано според овие региони е прикажана во Табела 1. Од табелата, може да се забележи, дека најголема површина ридско-планинскиот релјеф има во Пелагонскиот регион 4703,9 км² со 18,9% учество во вкупниот ваков релјеф, а со најмало учество е Скопскиот регион со 1814,5 км² со 7,3% учество во вкупниот ридско-планински релјеф. Доодак пак, на ниво на региони, Југозападниот плански регион, од вкупната негова површина, 3050,3 км² му припаѓа на ридско – планинскиот релјеф, односно 91,0%, а со најмало учество е Југоисточниот регион со површина од 1638,9 км² со учество од 59,7% итн.

¹ Факултет за туризам и бизнис логистика – Гевгелија, Унверзитет „Гоце Делчев“ - Штип

² Благоја Маркоски (1998) Хипсометрија на просторот и населеноста во Република Македонија, картографски метод, Скопје

Од табелата 1. може да констатираме дека во сите осум региони има доволно ридско – планински релјеф на кои можат да се развиваат специфични форми на рурален туризам, кој покрај природната специфика би имал и соодветни културно – традиционални специфики.

Табела 1. Релјефна структура на просторот во Република Македонија во км² и процентуално учество, гледано по плански региони (пресметано од авторите)

Плански регион	Вкупна површина во км ²	%	%	Ридско-планински простор	%	%	Рамничарски простор	%	%
Скопски	1814,545	100	7,3	1470,561	81,0	7,4	343,984	19,0	6,8
Полошки	2416,829	100	9,7	2010,677	83,2	10,1	406,152	16,8	8,0
Југозападен	3352,714	100	13,4	3050,318	91,0	15,4	302,396	9,0	6,0
Пелагониски	4703,943	100	18,9	3121,694	66,4	15,7	1582,249	33,6	31,2
Вардарски	4053,455	100	16,3	3531,880	87,1	17,8	521,575	12,9	10,3
Североисточен	2293,682	100	9,2	1897,917	82,7	9,6	395,765	17,3	7,8
Источен	3539,111	100	14,2	3131,021	88,5	15,8	408,090	11,6	8,1
Југоисточен	2743,392	100	11,0	1638,937	59,7	8,2	1104,455	40,3	21,8
ВКУПНО РМ	24917,671*	100	100	19853,005	79,7	100	5064,666	20,3	100

*Без водени површини. Извор: Благоја Маркоски (1995) Хипсометрија на просторот и населеноста во Република Македонија, картографски метод, Скопје, стр.74-78 и 93-96 (стр.316)

2. ПРОСТОРНА РАЗМЕСТЕНОСТ НА РИДСКО-ПЛАНИНСКИТЕ НАСЕЛБИ

Во кратки црти ќе направиме и опис на Табела 2. во која се дадени податоци за бројот на населби во ридско – планинскиот простор. Од табелата се забележува, дека вкупниот број на ридско – планински населби изнесува 1055 (со учество во вкупниот број населби од 59,4%), од кои најмногу 196 населби (со 18,6%) ги има во Југозападниот регион, а најмалку 72 (со 6,8%) во Скопскиот регион. Исто така, од табелата забележуваме, дека најмногу општини (13) со ридско – планински населби има во Југозападниот регион, а најмалку општини (6) со ридско – планински населби има во Североисточниот регион.

Табела 2. Вкупно општини и населби во ридско – планинскиот простор гледано по плански региони (составиле и пресметале авторите)

Плански регион	Број на општини со ридско-планински релјеф	Вкупен број на населби во ридско-планинските предели	Од тоа вкупен број на ридско планински населби	Број на останати населби во ридско – планинскиот простор
Скопски	10	127	72 (56,7%)	55
Источен	11	218	136 (62,4%)	82
Пелагониски	9	342	173 (50,6%)	169
Полошки	9	184	122 (66,3%)	62
Југоисточен	9	185	91 (49,2%)	94
Југозападен	13	286	196 (68,5%)	90
Вардарски	9	216	119 (55,1%)	97
Североисточен	6	192	146 (76,0%)	46
ВКУПНО РМ*	76 (90,5%) 84 (100%)	1750 (98,5%) (1777 нас.) 1750 = 100%	1055 (59,4%) 60,3% (од 1750 нас.)	695 (39,1%) (од 1777 нас.) 39,7% (од 1750 нас.)

Избор: ДЗС (2008) Номенклатура на територијалните единици за статистика на Република Македонија – НТЕЦ (1.8.8.01 Класификација, методологија, номенклатури и стандарди), Скопје, стр. 53; **Владо Поповски, Арслан Селмани, Никола Панов**, (2006) Општините во Република Македонија, ИДБЦ, Скопје

*Вкупно Општини 84 (100%), од кои 76 (90,5%) се општини кои имаат ридско-планински релјеф. Вкупниот број на населби во РМ во 2002 год. изнесувал 1777(100%) (заедно со градските населби и десетте населби на град Скопје) од кои 1750 (98,5%) припаѓаат во ридско планинскиот релјеф (заедно со градовите: Крушево, Пехчево, Берово, Дебар, Велес, Штип и Крива Паланка), а останатите 695 (40,5%) се рамничарски населби во ридско – планинското простор (заедно со градските). Остатокот на 27 населби (1,5%) се населби кои се наоѓаат во рамничарски општини и град Скопје.

3. ПРОСТОРНА РАЗМЕСТЕНОСТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ

Според *Н.Димитров и Б.Петревска*(2012)³ просторно гледано руралниот туризам во Република Македонија го лоцираат во 30 рурални туристички зони. Ние на ова, би додале, дека бројот на рурални зони може да биде поголем, доколку развојот на овој вид туризам би се интензивирал. Во тој случај, во Република Македонија, хиерархиски гледано, би се формирале по неколку рурални туристички региони, подрачја и зони, и тоа во повардарието, западниот и источниот дел на државата. Така на пример во Малешевски туристички регион би се издвоитле беровско и пехчевско туристичко подрачје со повеќе туристички зони (Русиново и сл.), потоа во Мариовски туристички регион, со битолско, прилепско и кавадаречко туристичко подрачје и со повеќе туристички зони (Витолиште, Градшница, Манастри и сл.), во Реканско – Мавровски туристички регион со реканско и мавровско туристичко подрачје и повеќе туристички зони (Маврово, Ростуше, Жировница, Јанче, Галичник, Лазарополе и сл.). Ваква и слична елаборација ќе следи во блиска иднина кога ќе се видат и првите резултати од Националната стратегија за рурален туризам во Република Македонија.⁴

Сепак, во дадениот момент, рурални населби кои успешно практикуваат рурален туризам се: Брајчино, Вевчани, Јанче, Галичници уште неколку други села, сместување и престој во руралната средина. Во кои активно се вклучени поединци и дел од локалното население, поврзаноста со општините и регионот, но сè уште не е на завидно ниво.Формите на здружување, давањето на услуги, промоцијата и друго се парцијални, недоволно изменацирани и слично. Ваквата состојба доведува до заклучок, дека, руралниот туризам во Република Македонија се наоѓа во почетна фаза, со евидентни заложбите за забрзан развој.⁵

Во прилог на руралниот туризам во ридско – планинските простори се Табела 3. и Карта 1., од која можат да се согледа географската разместеност на руралните општини со ридско – планински релјеф, и ридско – планински населби, руралните развојни туристички зони и рурални населби кои практикуваат и кои имаат можности за рурален туризам. Нашиот генерален став во врска со руралните развојни туристички зони е нивната сеопфатна просторна разместеност на целата територија на Република Македонија, и тоа во ридските, планинските и рамничарските простори, како и одредено преклопување на една или повеќе зони во една или повеќе просторно плански региони. Пример: Пелагониски со Југозападен регион, или Североисточен со Источен регион и слично. Во прегледот дадени се поголем број рурални

³**Dimitrov, Nikola and Petrevska, Biljana** (2012) Rural tourism development zones: the case of Macedonia. Researches review of the Department of geography, tourism and hotel management (41). pp. 152-162. ISSN 1452-0133;

⁴ Национална стратегија за рурален туризмот 2009-2013, Влада на Република Македонија, Министерство за економија, Сектор за туризам, Скопје, јуни 2009; Национална стратегија за рурален туризмот 2013-2017, Влада на Република Македонија, Министерство за економија, Сектор за туризам, Скопје, 2013 г.

⁵**Дејан Методијески**(2012) Туризмот во руралните средини, Скопје

населби кои повеќе или помалку го практикуваат руралниот туризам, како и населби кои имаат можности и потенција за развој на руралниот туризам.

Табела 3. Ридско – планински простор по плански региони, број на населби и општини и предвидени туристички рурални зони во Република Македонија

Истражиле, пресметале, дополниле и составиле авторите

Плански регион <i>Ридско-планинска површина со учество во РМ; Број на ридско-планински општини; Број на ридско – планински населби</i>	Број и назив на ридско – планински општини	Рурални (селски) населби		
		Име на рурална (селска) туристичка зона	Име на населби:	
			кои практикуваат рурален (селски) туризам	со потенцијали за рурален (селски) туризам
Скопски 1470,5 км ² (7,4%) 10 р-п општини 72 р-п населби	16 Арачиново, Бугел, Гази Баба, Ѓорче Петров, Зелениково, Петровец, Сарај, Сопиште, Студеничани, Чучер Сандево	Каршијак-Торбешија-Блатија	Количани, Патишка Река,	Сопиште, Катланово, Љуботен, Нова Брезница, Кучевиште, Зелениково,...
Источен 3131 км ² (15,8%) 11 р-п општини 136 р-п населби	11 Берово, Виница, Делчево, Зрновци, , Карбинци, Кочани, Македонска Каменица, Пехчево, Пробиштип, Чешиново-Облешево, Штип	Малешевија, Пијанец, Зрновци-Плачковица, Осоговија, Овче Поле-Манговица	Карбинци, Зрновци,	Лесново, Злетово, Радања, Блатец, Мородвис, Радање, Градец, Саса, Владимирово, Русиново, Разловци, Будинарци,...
Пелагониски 3121,7 км ² (15,7%) 9 р-п општини 173 р-п населби	9 Битола, Демир Хисар, Кривогаштани, Крушево, Могила, Новаци, Прилеп, Ресен,	Пелистер, Долна Преспа, Мариово, Раец-Тројанци, Пелагонија, Демир Хисар-Крушево	Брајчино, Пуста Река, Љубојно, Магарево, Трново,...	Маловишта, Цапари, Ротино, Дуње, Гопеш, Старавина, Градешница, Велушина, Беловодица, Тополчани, Смилево, Слечче, Манастир, Зрзе, Мајдан, Витолиште, Отешево, Претор, Крани, Сливница, Грчари, Курбиново, Стење, Штрбово, Долно Дупени, Дихово, Буково, Нижеполе, Журче, Жван, Железнец, Бабино,...
Полошки 2010,7 км ² (10,1%) 9 р-п општини 122 р-п населби	9 Боговиње, Брвеница, Врапчиште, Гостивар, Желино, Јегуновце, Маврово-Ростуше,	Маврово-Ростуше, Полог,	Галичник, Лазарополе, Маврово, Гари, Јанче, Лешок, Извор, Вруток,	Леуново, Никифорово, Ростуше, Жировница, Требиште, Битуше, Велебрдо, Теарце, Бродец, Врагница, Јегуновце, Челопек, Форино, Боговиње, Брвеница,...

	Тearце, Тетово			
Југоисточен 1638,9 км ² (8,2%) 9 р-п општини 91 р-п населби	9 Босилово, Валандово, Василево, Гевгелија, Дојран, Конче, Ново Село, Радовиш, Струмица	Бојмија, Кожуф, Беласица, Мантово- Серта, Јуруклук	Банско, Смоларе, Колешино,	Дојран, Николич, Коњско, Хума, Серменик, Негорци, Миравци, Водоча, Велуса, Конче, Подареш, Ораовица, Марвинци, Смоквица, Мокрино, Габрово, Ињево, Дедино,...
Југозападен 3050,3 км ² (15,4%) 13 р-п општини 196 р-п населби	13 Вевчани, Вранештица, Дебар, Дебарца, Другово, Зајас, Кичево, Македонски Брод, Осломеј, Охрид, Пласница, Струга, Центар Жупа	Дебарца, Малесија, Јабланица, Кичевија, Порече,	Велестово, Вевчани, Зајас, Извор, Самоков,	Скебатно, Куратица, Белчишта, Велмеј, Ботун, Мешеишта, Локов, Требениште, Вранештица, Близанско, Здуње, Девич, Белица, Радожда, Калишта, Елшани, Коњско, Трпејца, Вишни, Попоец, Љубаништа, Горна Белица, Белица, Кнежино, Манастирец, Цер, Новак, Брежани, Пласница, Могорче, Центар Жупа, Коцацк, Луково, Јабланица, Бороец, Збажди,...
Вардарски 3531,9 км ² (17,8%) 9 р-п општини 119 р-п населби	9 Велес, Градско, Демир Капија, Кавадарци, Лозово, Неготино, Росоман, Свети Николе, Чашка	Азот, Тиквешија, Витачево- Бошава,	Богомила, Нежилово, Папрадиште, Горно Врановци	Ореше, Согле, Теово, Мелница, Горно Јаболчиште, Конопиште, Ваташа,...
Североисточен 1897,9 км ² (9,6%) 6 р-п општини 146 р-п населби	6 Кратово, Крива Палнака, Куманово, Липково, Ранковце, Старо Нагоричане	Липково- Куманово Козјачија	Старо Нагоричане,	Матејче, Липково, Кокино, Герман, Луке, Драгоманце, Ранковце, Конопница, Псача, Клечевце,...
Република Македонија 19853 км ² р-п површина* 76 р-п општини 1750 р-п населби	<i>76 општини со ридско – планински простор</i>	30 туристички зони	30	130>

*Без рамничарски и водени површини,

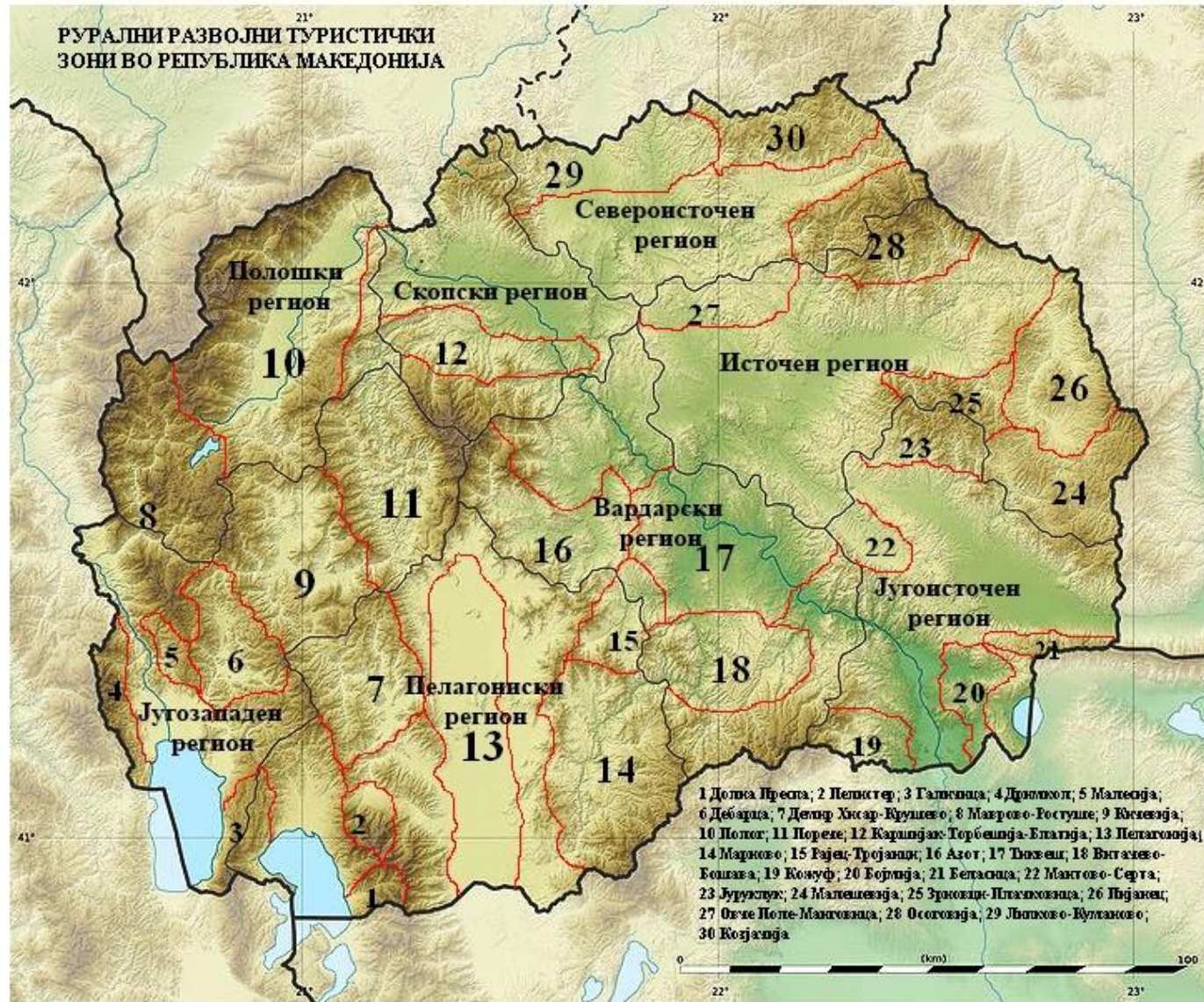
Извор: **Благоја Маркоски** (1995) Хипсометрија на просторот и населеноста во Република Македонија, картографски метод, Скопје, стр.74-78 и 93-96 (стр.316); **Dimitrov, Nikola and Petrevska, Biljana** (2012) Rural tourism development zones: the case of Macedonia. Researches review of the Department of geography, tourism and hotel management (41). pp. 152-162. ISSN 1452-0133; **Дејан Методијески** (2012) Туризмот во руралните средини, Скопје

ЗАКЛУЧНИ ПРЕПОРАКИ

Очигледно е дека руралниот туризам во ридско – планинските поедели во Република Македонија има објективни перспективи, а за тоа говорат податоците за доволен ридско – планински простор во осумте плански региони, доволен број населби кои можат да реализираат разни активности од сферата на руралниот туризам. Генерална препорака би била: Имплементација на разни мерки, субвенции, регреси, донации, концесии и други економски форми како мотив повеќе локалното, но и останатото население да се вклучи во развој на руралниот туризам не само во ридско – планинските подрачје, туку и во рамничарскиот простор. Токму, сите заложби на нашата заедница и сите активни субјекти во туризмот работаат во таа насока, а се надеваме дека и нашиот труд претставува уште еден прилог повеќе.

Литература:

1. **Благоја Маркоски** (1995) Хипсометрија на просторот и населеноста во Република Македонија, картографски метод, Скопје, стр.74-78 и 93-96 (стр.316);
2. **ДЗС** (2008) Номенклатура на територијалните единици за статистика на Република Македонија – НТЕЦ (1.8.8.01 Класификација, методологија, номенклатури и стандарди), Скопје, стр. 53;
3. **Владо Поповски, Арслан Селмани, Никола Панов**, (2006) Општините во Република Македонија, ИДБЦ, Скопје
4. **Dimitrov, Nikola and Petrevska, Biljana** (2012) Rural tourism development zones: the case of Macedonia. Researches review of the Department of geography, tourism and hotel management (41). pp. 152-162. ISSN 1452-0133;
5. **Дејан Методијески** (2012) Туризмот во руралните средини, Скопје
6. Национална стратегија за развој на туризмот 2009-2013, Влада на Република Македонија, Министерство за економија, Сектор за туризам, Скопје, јуни 2009
7. Национална стратегија за развој на туризмот 2012-2017, Влада на Република Македонија, Министерство за економија, Сектор за туризам, Скопје, 2012

Карта 1. Рурално – развојни туристички зони во просторно планските региони во Република Македонија